

NOS

Medlemsorgan för Föreningen Natur Och Samhälle i Norden. Utkommer med 4 nr per år. Nr 1 sept 1979.

FNSiN

Föreningen Natur Och Samhälle i Norden

Föreningens adress:
Box 49015 100 28 Stockholm
Lokalföreningar:
FNSiN/S
Box 49015 100 28 Stockholm
FNSiN/U
Box 15007 750 15 Uppsala
Postgiro:
50 31 97 – 6 (Huvudkonto)
67 01 50 – 2 (Medlemsavgifter)
60 80 83 – 2 (Best. av skrifter)
Medlemsavgift 1979 35:–
Familjemedlem 10:–

Lokal i Stockholm:
Norrtullsgatan 20
Tel i lokalen 08–33 49 59

Detta nummer av tidningen NOS
ersätter Medlemsorgan nr 3.

NOS distribueras kostnadsfritt till
FNSiN:s medlemmar.

Redaktionen ansvarar icke för att
allt insänt material publiceras. Dess-
utom måste av kostnadsskäl ibland
somligt material flyttas till komman-
de nummer.

Eftertryck helt eller delvis utanför
föreningen förbjuds. Men man kan
ju fråga oss om tillstånd förstas.

Helårsprenumeration
Lösnummer

Ansvarig utgivare:

Owe Lundin
Farkostvägen 4
181 35 Lidingö
Tel 767 70 53

Tryckt på Hj Brolins Tryckeri AB.
ISSN 0348-7970

Red.kommitté

Owe Lundin
Farkostvägen 4
181 35 Lidingö
Tel 767 70 53

Layout: Olle Ceder
Fjärdholmsgränd 11
127 40 Skärholmen
Tel 740 33 41
(Bidrag till tidningen
skickas till Olle)

Atelje: Högborgsgatan 75 nb
116 53 Stockholm
Tel 43 85 35

Gunilla Hogling
Garvargatan 20
112 21 Stockholm
Tel 52 16 77

Nils-Ove Håkansson
Lomvägen 40
191 56 Sollentuna
Tel 758 83 55
(sammankallande)

Thorbjörn Johansson
Varvsgatan 6
117 22 Stockholm

Conny Karlsson
Domargränd 18 III
126 61 Hägersten
Tel h. 97 55 24
a. 22 96 60/258

Sättning: Lena Norsander
Lövsätragränd 11
127 36 Skärholmen
Tel 46 73 95

Styrelse FNSiN/Riks

Ordförande:
Lars Wiktorin
Kungsvägen 1 D
182 75 Stocksund
Tel 85 24 25

v. Ordförande:
Göran Öijer
Järvstigen 14
171 71 Solna
Tel 85 37 84

Kassör:
Åke Rehnström
Åkerbyvägen 222
183 35 Täby
Tel 768 23 04

Sekreterare:
Gunilla Hogling
Garvargatan 20
112 21 Stockholm
Tel 52 16 77

Övriga:
Bente Kjellberg
Drottningg 88 c/o Siggelin
111 36 Stockholm
Tel 11 99 06

Owe Lundin
Farkostvägen 4
181 35 Lidingö
Tel 767 70 53

Bertil Winsnes
Älvkarleövägen 25
115 43 Stockholm
Tel 67 52 29

Dag Noréus
Stjärnfallsvägen 28
163 54 Spånga
Tel h. 36 75 70
a. 22 25 40

FNSiN/S

Ordförande:
Owe Lundin
Farkostvägen 4
181 35 Lidingö
Tel 767 70 53
Suzanne Hederén
Östermalmsgatan 95
114 59 Stockholm
Tel 61 96 62
Gunnar Andersson
Mariehamngatan 28 2 tr
162 37 Spånga
Tel 752 66 33

Chris Levlin
Galonvägen 2 2 tr
161 49 Bromma
Tel 26 46 44

Nils-Ove Håkansson
Lomvägen 40
191 56 Sollentuna
Tel 758 83 55

Bo Zachrisson
Birkagatan 2
113 36 Stockholm
Tel 31 02 33

Programkommitté:
Suzanne Hederén
Östermalmsgatan 95
114 59 Stockholm
(Programförslag skickas
till Suzanne)

Bente Kjellberg
Drottningg 88 c/o Siggelin
111 36 Stockholm
Tel 11 99 06

FNSiN/U

Ordförande:
Hans Jansson
Persborg Lagga
755 90 Uppsala
Tel 38 41 82
Christina Johansson
Geijersgatan 27
752 26 Uppsala
Tel 10 57 48

Gunnar Carlin
Gnejsvägen 16 A
752 42 Uppsala
Tel 14 50 87

Sven Nyberg
Fjärdhundragatan 52
753 37 Uppsala
Tel 11 60 15

Ulf Kylden
Bröderna Bergwaldsv 67
752 50 Uppsala
Tel 40 26 10

Lena Häll
Flogstavägen 57 C
752 63 Uppsala
Tel 46 08 24

Gunnar Norman
Tövädsgatan 6
754 31 Uppsala
Tel 12 23 82

Sören Wulf
Studentstaden 15
752 33 Uppsala
Tel 14 83 81

Anna Grill Willén
Folkungagatan 6 B
753 36 Uppsala
Tel 10 87 88

Ledare

FNSiN har i höst funnits i sex år. Redan från början rivstartade vi med det som kommit att bli föreningens huvudsakliga verksamhetsområde, resor, programverksamhet och skrifter. Efter flera försök med ytterligare inriktningar och en intensiv debatt om föreningens mål och verksamhet (som ingalunda är avslutad) anser vi oss ha funnit en nisch bland alla natur- och miljöföreningar. Utbudet är sannerligen stort för den som vill ägna sig åt denna typ av föreningsverksamhet. Det gäller därför att inte konkurrera utan att samexistera om man vill överleva. Resultatet blir bättre om arbetet kring naturskydd och miljövård kraftsamlas till ett fåtal större sammanslutningar än om det

sprids på många. Vi stöder därför det arbete som utförs av t ex SNF och miljöförbundets grupper. Naturligtvis finns det frågor där även FNSiN kan och bör göra en insats.

Den nisch som vi har funnit har genom åren avspeglats i program, resor, skrifter och inte minst i vårt medlemsblad. Det är därför glädjande att medlemsbladet nu fått en ansiktslyftning.

Tvärfackligheten är en av hörnstenarna i föreningens målsättning. Det var också en av de bärande idéerna hos Christer Westerdahl när han hösten 1973 startade FNSiN. Grundliga förberedelser inför en resa eller utflykt har vi krävt av alla som deltagit i våra arrangemang. FNSiN är alltså inte en resebyrå.

Det är bl a detta som ger oss ett existensberättigande.

Balansen mellan olika verksamheter kan alltid diskuteras. Det är till stor del intresset hos de aktiva som anger vad som kommer att betonas. Så har det varit och så kommer det att bli även i fortsättningen. Inget fel i det. Jag tror att vi i fortsättningen kommer att se svängningar mellan olika intresseområden. På sikt kommer detta att medföra att vi uppnår föreningens mål som det formulerats i stadgar: "att samla intresserade till ett allsidigt studium av de nordiska länderna".

Lars Wiktorin

Medlemstidningen är vårt främsta ansikte utåt och en viktig del av en satsning på information om Föreningen och dess program. Man kan ju inte säga "jag är med i FNSiN, se här vårt medlemsorgan" och hala fram nå't som närmast för tankarna till Gutenbergs tid.

Med NOS tar vi steget till en modern teknik. Vi hoppas därigenom kunna slippa ifrån det enorma arbete, som tidigare organ krävde och i stället satsa krafterna på innehållet. Vi kan återge bilder med bibehållen kvalitet, något som tidigare varit uteslutet. Bilden är ju en verkligt viktig del av informationen, "säger mer än 1000 ord", som bekant.

För att samtidigt öka aktualiteten kommer vi att ge ut två fylliga tidningar i höst, eller tre

tunnare. Totalt sett kommer tidningen att få ett ökat antal sidor jämfört med tidigare Organ.

Namnet NOS – Natur Och Samhälle – har spontant uppstått som arbetsnamn inom redaktionsgruppen, men även förekommit bland svaren på en tidigare enkät.

Tidningen kan utformas på många sätt. Idéerna har varit många, en del ligger på is och nya dyker ständigt upp. Se det här numret som ett exempel – vi emotser med spänning dina synpunkter.

Den vakne läsaren frågar sig oroligt: vad kostar kalaset? Smakar det så kostar det ju, som bekant. Redaktionens budget för höstens utgivning ligger kring 7.000:- (14:- per medlem) vilket skall jämföras med den gångna vårens kostnader på 5.900:- (12:- per medlem). För

att klara av höstens satsning behövs dock ca 12.000:- (drygt 20:- per medlem).

Då medlemsavgifterna inte täcker dessa utgifter behövs ekonomisk hjälp från föreningens skriftförsäljning. Detta är dock i längden en något osäker finansieringsform. Vi hoppas därför att efter fyra nummer kunna klara tidningen med hjälp av tidskriftsstöd.

Hur roligt det än är att jobba med den här tidningen och hur bra man än kan göra den, så förutsätter det dock ändå att vi har artiklar. Vi hoppas alltså på bidrag från medlemmarna (och gärna även andra) i det avseendet.

Du har en medlemstidning i din hand, ett exempel på vad vi tillsammans kan åstadkomma.

Redaktionen

KOM LOSS!

Nya medlemsorganet har alla förutsättningar att bli intressant, men det hänger på DIG om det skall lyckas.

I nästa nr av NOS finner Du ett utkast till innehållsförteckning. I högermarginalen står "/XYZ" eller nå't liknande. Lagg märke till de rader, där det i stället för XYZ står Dina initialer.

Det innebär att vi räknar med att Du skickar oss några rader Manusstopp till de två kommande numren är 20 september resp. 1 november.

Adressen: Olle Ceder, Högbergsgatan 75, 116 53 Stockholm

Alaska

Med denna berättelse i ord och bild vill jag dela med mig av alla de intryck som samlats under en månad i Alaska. Vi var en grupp på 8 personer som den 20 juni reste från Arlanda via Paris till Anchorage, Alaska. Gruppen bestod av följande personer: Björn, Börje, Donald, Eva, Margaretha, Mari, Sören och jag själv, Conny.

Förberedelser

De första två dagarna i Anchorage ägnades åt inköp av mat, kartor och sprit. Spriten (till stormköken naturligtvis) kan vara svår att få tag i, men i vissa sportaffärer och drugstores finns sk denaturerad alcohol. Törsten efter information var även den stor. Den släcktes hos informationsbyråer och statliga myndigheter. Med ryggsäcken packad till bristningsgränsen (som mest 30 kg) och hjärnan sprängfylld av idéer och förhoppningar löste vi tågbiljetter å 26 dollar (1 dollar = 4,50 SKr) på Alaska Railroad för vidare färd mot

Mount McKinley National Park

Parken är 785 km² stor (4 gånger Sarek). Den är indelad i områden med möjlighet att campa för en liten grupp personer. För detta krävs ett sk Backcountry Permit då antalet besökare som ges tillträde till parken är begränsat. Vi fick oss tilldelat områdena 7, 16, 17 och 40. Nr 16 och 17 visade sig vara ett lyckokast. Redan på väg in i parken (med gratis buss), längs den 14 mil långa grusvägen, såg vi grizzly, röd-räv och caribou. Halvvägs in längs parkvägen blev vi avsläppta vid East Fork River Bridge. Nu hade vi en vecka framför oss i ostörd vildmark.

Grizzly Bears – Beware

"Det är en grizzly 200 m från tältet!" Genom den kraftiga blåsten hördes Donalds något upphetsade röst. Snabbt ut med kamera. Där, ute i den upptorkade flodbädden stod en hane. Gulbeige i färgen, typiskt för den sk Toklat-grizzlyn. I sitt näringssök drog han sig så

småningom uppåt floden.

I dalgången mötte vi senare en hord caribouer, ett 70-tal djur fördelade på två grupper. Snabbt tog de sig upp för sluttningen på motsatta sidan floden. Strax förstod vi varför. En grizzlyhona med två ungar uppenbarade sig. På väg MOT oss. Margaretha och jag befann oss en bra bit bakom de övriga i gruppen. Vi hukade oss ner i de obefintliga buskarna. Var fanns hanen vi nyss sett? Skall vi våga gå närmare? Björnhonan tycktes följa en liten bäck längs bergsslutningen. Vinden blåste mot oss. Vi blev järvare. Sakta smög vi oss närmare. Grizzly Bears-Beware. Med turistbroschyrens varnande ord i minnet tar vi några bilder. Sakta lufsade de tre vidare. Ungarna före, honan efter. I sina lurviga nästan gulvita pälsar verkade ungarna mest intresserade av håligheter i marken. Men klokt nog hade jordekorrarna gått under jorden. Ibland stannade honan till. Vände sig mot vinden. Luktade. Lyssnade. Tittade. Vaksamheten gav henne ett intryck av värdighet – en kontrollerad styrka redo att användas om tillfälle bjöds. I kikarna följde vi dem bort över krönet.

På motsatta sidan, ett stadionvarv bort, vilade ett 50-tal Dall sheep. Och där några hundra meter nedanför gick grizzly-hanen i lugn och ro. När björnfår avlägsnat sig passade fåren på att släcka törsten i det glaciärkalla vattnet. Lammen lekte glatt på snöfläckarna. Kanske Herre på täppan, kanske Följa John.

Bäver och Moose

Genom område 40 och 7 tog vi oss på det våta sättet. Regn, regn och fem vad. Vi följde en guldgrävarväg längs Moose Creek. Tältade intill en bäverdam. Bäverns byggnadskonst och fördämningsteknik studerades. Vid Wonder Lake hoppades vi få se toppen på Mount McKinley, men det ville sig inte riktigt.

På väg ut ur parken fick vi se det vi inte fick se längs Moose Creek. Moose. 50 m vid sidan av vägen stod han, en representant för

Alaskas jätteälg. Kanske vägde den inte 750 kg och kanske var inte hornkronan 2 m bred. Men ståtlig i sina skovelhorn det var han!

Bison och packade sillar

Vi hade nu några dagar på oss innan flyget till Barter Island, vårt nästa stora mål. Med tåg intogs Fairbanks, Alaskas andra stora stad. Kort museumbesök på universitetet. Snabbtitt på oljepipelin. Rundtur med hjulångare och besök hos en athapaskindian. Med hyrbil körde vi söderut mot Delta Junction. Bisonoxe blev lönen för mödan. Här längs flodbäddarna strövar ett 50-tal djur. En rest från gågna tiders massor.

Övuntat inträffade sedan följande: Stillsamt körde vi in på en parkeringsplats vid sidan av vägen. Vackert belägen med höga berg på vänster sida och en liten å på den högra. Nöjda med dagen efter att ha sett bisonoxe tittar vi lite förstrött ner mot vattnet. Längs åkanten i det strömmande vattnet stod laxarna tätt packade som sillar. Klart röda laxar i ett klart grönt vatten. Där stod vi ovetande om att vi 15 dagar senare skulle få avnjuta denna delikatess i stekt tillstånd.

Denali – "The high one"

Längs Denali Highway är vyerna fantastiska. Här hade vi tur att få se Mount McKinleys topp befriad från dess beryktade slöjor. Tidigt en morgon kl 0315, i ett rosa ljusskimmer, förevigades det 6.194 m höga berget (eg en nord- och en syd-topp), av indianerna kallat Denali – "det höga".

I strålände solsken gjorde några av oss en uppstigning med flyg för att se toppen från ovan. Ett vilt, ku-perat, alpint, landskap utbreddes sig under oss. Mäktiga glaciärer vräkte sig ner för sluttningarna, medan några tappra och äventyrslystna bergsbestigare segade sig uppför dessamma. Med målet för ögonen; att nå TOPPEN. Efter två timmar landade vi, åtskilliga rutor film fattigare, men en stor upplevelse rikare.

Barter Island – Utpost i norr

På Nationaldagen den 4 juli skulle vi resa till Barter Island längst upp i nordost vid Ishavskusten. Var det tänkt. Onsdagar flyger Wien Air Alaska förnödenheter och en handfull passagerare hitupp. Men denna onsdag inställdes flygningen p g a dimma. Nästa dag gjordes ett nytt försök. Efter en halvtimmes kretsande ovanför Barter Island återvände planet till Fairbanks. Ny resa fredag. Nu via oljebyn Prudhoe Bay som för övrigt är utgångspunkt för den södergående oljeledningen. Mellan Prudhoe Bay och Barter Island flögs vi med ett mindre plan, ett s k bush-plane. Från 70 m höjd hade man en fantastisk utsikt över den vattenbemängda tundran. Dess polygonmönster framträdde tydligt. Ute till havs i norr skymtade packisen.

Eskimåsamhället Kaktovik ligger på norra sidan av Barter Island. Här bor kanske 150 personer, huvudsakligen eskimåer. Kaktovik liknar ingen annan plats på jorden. Parallellt ett hundratal meter från kusten löper huvudgatan. På båda sidor om denna ligger drivor med avfall. Militären byggde efter kriget en radarstation i utkanten av byn. Materiel släpades över tundran på slädar. Fordonen blev sedan stående. Sakta men säkert håller de nu på att rosta bort. Utanför bostadshuset staplas avskräde i alla dess former.

Mitt bland alla gamla bilar, plåtburkar, träplankor, kedjade hundar och snöskotrar står öppna tunnor med valspäck. I dessa bildas en "sås" som senare används som tillbehör till säl- och valkött. På marken ligger halvruddet kött. En kvalmig, söt, stinkande doft svävar kring tunnorna. På ställningar hänger några övergivna fiskar på tork. Sommarens "värme" har tinat upp översta markskiktet till en lerig sörja. Området skulle kunna vara ett paradiset för en kölldyrkande rått. På gatan springer några hundar med vargblod i kroppen. Därute någonstans finns isbjörn. Hundarna

är effektiva björnvarnare. Det är sommar och ljus. Och då går väl livet an. Vintern häruppe lär vara ett helvete. Inte för snöns skull, för här är torrt, utan för kylan i kombination med blåsten. I vintras blåste 33 m/s. Då eldades för fullt i de dragiga och dåligt isolerade bostäderna. Normala i svenskens ögon ter sig postkontoret, missionsstationen och den nybyggda skolan med 43 elever och 5 lärare.

Hemma hos Walt och Cindy Audi (bush-piloten och hans fru), deras två katter och inflyttad iller, skrev vi in oss som gäst nr 44–50 i gästboken. I maj hade man haft besök av svenska myskoxforkare från Umeå.

Artic National Wildlife Range

På kvällen bjöd Walt och Cindy på älggryta. Resmål diskuterades för de kommande dagarna. Vi fick reda på att den stora caribouhjorden på 250.000 djur vandrat in i Kanada. Att myskoxarna höll till "någonstans ute på tundran". Men mygg och mygghistorier fanns det gott om. Cindy berättade att de flög över tundran någon gång i våras. Efteråt var propellern så fullsmetad med mygg att den måste slipas med sandpapper. Tanken gick närmast till ett nedisat flygplan, påstod Cindy.

Vi beslutade oss för att flyga 5 mil in i Artic National Wildlife Range och landa på en höjd i närheten av Hulahula River, för att sedan bli upplockade från en annan plats alldeles vid floden. Vegetationen häruppe består av lågt ris, lite vide och grästuvor (bumps). Områden med grästuvor visade sig mycket svårgångna då risken för vrickningar är stor. Första dagarna såg vi få djur. Men så, den fjärde dagen hände det.

Myskoxe i närbild

En klar kall morgon med lätt vind fick oss ur tälten redan kl 3. Med endast matsäck och kameror gick vi på tur. Is låg fortfarande kvar på vissa håll längs Hulahulas stränder.

Vi passerade en lägerplats som troligen används vid cariboujakt. Efter att nästan ha trampat på en väl kamouflerad fågelunge, modell kärrensäppa, tog vi en kort vilopaus uppe på en liten höjd. En obligatorisk titt i kikarna. Hungriga blickar spanar längs bergskammarna. "Jag ser en myskoxe". Donalds röst låter denna gång något mer behärskad. I fågeltuben kan vi alla tydligt se en ensam myskoxe högt upp på bergskammen. Vi beslutar oss för ett närmande. Ett par timmar senare står vi inför avgörandets ögonblick. Har vi klättrat upp för dessa branta sluttningar i onödan eller. . . Försiktigt spanar vi över kanten. Där står han! Han ser oss inte. Vi drar oss tillbaka och bestämmer oss snabbt. Gör alla våra kameror "skjutklara". Gemensam attack. Sju kameror rasslar. Tjugo meter bort står en myskoxe i perfekt sidoljus. Kanske har han svårt att inse det fina i kråksången. Här står man solokvist, solen skinner, myggen är få, maten står dukad och det är livet att vara myskoxe. Sju fridstörare. Det måste åtgärdas. Avancemang. 20 m. 15 m. 10 m. Här ska visas vem som är herre på täppan. Här tolereras inga intrång. Men dom står ju kvar. Här måste tydligen andra grepp till. Frustrationer och huvudvridningar är säkert modellen. Inte. 10 m, 8 m, 6 m. En metersattack. NU! Det gjorde susen. Dom där tre längst fram blev allt bra skraja. Tur för dom att stenblocken låg i vägen. Å andra sidan verkar dom ju ganska beskedliga. Kanske man skulle visa sig från sin bästa sida. Någon nämnde visst något om fin päls. Jo jag tackar. Så där, nu kan ni plåta den nykammade sidan. Tyvärr finns en del skönhetsfläckar. Det är vinterrocken som hänger kvar. Nä, nu får det vara nog. Här ställer man upp för fotografering, gör sig till, poserar och visar sig från sin bästa sida. . . så blir man kallad linslus. Nu går jag.

Sakta försvinner han bakom krönet. Kvar står vi med ansenliga mängder exponerad film. Tänka sig, 5 m. . .

Övergivna

Klockan 0900 dagen därpå skulle vi hämtas av Walt. Klockan blev 10, hon blev 11, 12, 1, 2 men ingen Walt. Under den långa väntan blev vi istället vittnen till en majestätisk syn. Blick stilla, några hundra meter bort, står en älgdjur. Under fem minuter rör han inte på en enda av sina 24 taggar. Obeliskerna på Slottsbacken skulle dö av avund. Kanske ser han oss som ett hinder på vägen. Efter en lång funderare passerar han i alla fall Hulahula i som det tycks tre kliv. Vilken syn!

Halv tre kommer Walt lågsnifvande längs floden. Ner singlar en pappskiva. Jag läser: "Wien is late, see you in about 45 min." Efter diverse flygturer landar vi nästa dag ute på Pribilof Islands i Berings sund. Om denna utflykt tänker jag berätta om i nästa nr av NOS.

Bigfoot i containern

Sista veckan ägnades åt södra Alaska. På Kenai gjordes ett kort besök i Seward. En red salmon fångades i Russian River. Densamma (vikt 3,5 kg) förtärdes senare under en tre timmar lång kombinerad äta- och sova-middagsrast.

Tidigt en morgon när det är som lugnast bryts tystnaden. "Vi har sett svartbjörn, vi har sett svartbjörn!" På väg till ett visst ställe passerade Eva och Mari en grön sopcontainer. På fyra björnstegs avstånd dyker plötsligt ett svart huvud upp över kanten. Vem som fick den största björnfrossan förtäljer inte historien. Björnen (kallad Bigfoot, en välkänd företeelse på campingplatsen) försvann in i skogen, medan Eva och Mari återvände till tälten med "Vi har sett svartbjörn"!

En modern Robinson Crusoe

Med färjan E L Bartlet tog vi oss österut längs sydkusten från Whittier via Valdez till Cordova. Från däck kunde man se knölval, tumlare, säl och vithövdad örn.

I Cordova träffade vi en levnadskonstnär av stora mått. Han berättade att han lever med naturen och av naturen. Från kanadensiska staten har han tillstånd att klubba

två sjölejon/år och att jaga hjort med pil och båge. Vidare fiskar han, plockar musslor och skördar kelp (havsalg som ger viktiga tillskott av mineraler och vitaminer). Vilda växter, t ex skräppa, äter han som sallad. Skinnen från döda ilandflutna sälar tas tillvara. Ett hunddödat piggsvin kokas och äts (smakar höns). Vilken man.

På informationsbyrån i Cordova jobbar Astrid Sandstrom. Att få träffa oss svenskar var för henne en upplevelse. Snabbt ordnade hon ett studiebesök på fiskkonservfabriken. Här jobbar skolungdom i skift under högsäsongen. 13 kr/kg betalade man för Red Salmon, den värdefullaste laxarten. Astrid bjöd sedan på "svenskt" kaffe (kaffet i Alaska är normalt mycket svagt).

Ismaskar

Utanför Columbia Glacier har vi lyckan att få se ännu ett par knölvalar. Att få se dessa havens jättar gå upp till ytan, se utblåset, den krökta ryggen och till sist den stora stjärten vändas upp i luften får att sedan försvinna, är en händelse värd att minnas. På fågelberget utanför Whittier trängs 5-6.000 tretåiga mäsar.

Slutet på resan närmar sig nu snabbt. Vi hinner dock med ett snabbbesök vid Portage Glacier. De berömda svarta sytrådssmala ismaskarna fotograferas vid den intilliggande Byron Glacier. Vinddriven lav lär vara deras föda. Sista dagen företas en kortare promenad längs en "stig" upp till Carter Lake.

En månads Alaskaresa är slut. Med SAS DC-10a närmar vi oss Europa. Från bioduken blickar Liza Minelli ut över åtta svenskar. Egentligen är vi fortfarande kvar i Alaska. På näthinnan har bilder från en händelserik resa etsat sig fast. Drömmande gör vi resan på nytt i minnet.

Men med en kraftig explosion i Mexikanska Golfen gör sig filmen, och därmed nuet, påmind.

Sammanfattning

Klimat: Som väntat. Regnigt i söder. Hyfsat i norr. Övriga bra på Pribilof. Som helhet typiskt var-

annandagsväder.

Fauna: Över förväntan. Såg allt utom isbjörn och varg (dock vargspår). Myskoxe, knölval, pälsäl och Pribilofs fåglar var positiva överraskningar.

Flora: Många arter man inte väntar sig att få se i arktiska områden. Ölandstok, Lupin, Stormhatt och Blåklockor vanliga. Tre arter orkidéer samt den för Alaska endemiska Björnblomman (Bear flower) var andra sevärdheter.

Samhälle: Mycket amerikaniserat. Hjälpsamma människor. Svenskar ses som något "exotiska".

Priser: Skyhöga. Dyrt är frukt, grönsaker, ägg och mjölk. Billigt är t ex jeans. Hyra bil kostar ca 30 dollar/dag plus bensin. Bensinen kostar 1 kr/l. Hyra bush-plane kostar 150 dollar/timme. Tåg, båt och flyg något billigare än i Sverige.

En resa till Alaska behöver nödvändigtvis inte betyda att man tummar på begreppet "Natur och Samhälle i Norden". Jag tycker snarare tvärtom. Här finns mycket som är gemensamt med Norden och Sverige. Djur, natur, urinvånare (eskimåer-samer) med i många stycken likartade kulturer, och sist men inte minst – i Alaska finns många svenskättlingar som fortfarande talar svenska.

Jag tror mig tala för alla åtta när jag påstår att resan gav mer än vi väntat oss. Trots våra högt ställda förväntningar. Det finns all anledning för mig att till den som planerar en liknande resa helt enkelt säga – RES!

Text och bild: Conny Karlsson

PS.

Redaktionen tar med tacksamhet emot artiklar, bilder och teckningar från övriga Alaskaresenärer. Som ett led i tidningens strävan till förnyelse är kontakten med läsarna viktig. Hör därför också gärna av er till mig med synpunkter på ovanstående artikel. Skriv eller slå en signal på telefon. Tackar på förhand.

DS.

Gotska Sandön

Ett fyrtiotal föreningsmedlemmar deltog i årets resa med m/t Mireya till Gotska Sandön. Parallellt med vår förening reste ett 20-tal biologilärare. Tankmotorfartyget Mireya avgick ifrån Nynäshamn och förde oss ut på ett soligt och alldeles stilla hav. Deltagarna åt, solade sig och studerade föreningens mycket fina skrift om Gotska Sandön (25 kr) dvs biologilärarna studerade den via kopior av vår bok... När vi närmade oss ön började det att blåsa upp, och snart rullade vi fram på ett upprört hav. På ön finns ingen hamn; fartygen ankrar upp en bit utanför den långgrundna sandön. Vi hjälpte besättningen att sjösätta livbåtarna med vilka vi skulle ta oss i land. Det visade sig vara ett litet företag att få båtarna loss och i vattnet. Vevspindlarna hade nog fått sig en och annan törn, och diverse rostangrepp gjorde ju inte det hela lättare. Bottenpluggarna i båtarna sattes i och motorerna startade. Den första livbåten åkte in till land överlastad med passagerare. Här följde en familj med som bara skulle stanna någon timma och sedan återvända till Nynäshamn med båten. Endast en av passagerarna i denna båt klarade sig helt torr iland. Nästa livbåt följde jag själv med. Föga anade då de andra passagerarna hur många gungande timmar de hade kvar att vänta på landstigningen. Turen gick bra ända tills vi nådde stranden då en kraftig våg tog sig för med att duscha oss välkomna. Sedan skulle jag ta ett elegant skutt iland ifrån fören men då passade en annan väg på att kraftigt gunga till farkosten så att mitt väl-tänkta svanhopp fick en något annan utformning. Det hela slutade med helt blöta jeans – till de redan ilandkomna och tillsynsmans stora munterhet. Men vad gjorde det med

blöta kläder i det strålände solskenet. Vid det här laget hade det blåst upp så kraftigt att vidare båttransport var omöjlig.

Vi hade härliga dagar på ön. I små grupper vandrade vi runt och studerade växter, fåglar, fornlämningar, flygsand eller bara njöt av den underbara naturen. Vilka fantastiska sandstränder! Det var intressant att se hur flygsanden omformade sig på Bredsandsudde när vinden tog i. Öns inre är mera enformigt med tallskogen och mossor. Nere vid gamla gården var det mycket vacker ängsmark med stora fina enar. Men största intrycket gjorde nog Arnagrop med de enorma sanddynerna och de döda tallstammarna som stod som statyer. De högsta dynerna erbjuder verkligen en vacker utsikt över öns tallskogar och det så färgskiftande havet. Man kunde ej låta bli att ta ett snabbt bad då och då när vi gick längs de fina sandstränderna trots att vattentemperaturen inte var så hög.

Mireya hade vid återkomsten fått elfelet lagat och bärgade sitt ankare. Och återresan gick utan äventyrligheter. Skeppsmaten smakade bra och efter en fin resa nådde vi åter Nynäshamn. Att jag före resan hade läst föreningens skrift och Albert Engströms skildringar av ön och deltagit i förmötet där Åke Rehnström visade bilder och gav information bidrog till att jag fick ut mycket av resan.

Den skara som kommit iland vandrade upp till de gårdar som ligger i närheten av den stora fyren. Här fanns fina övernattningshyddor och noggrant markerade tältplatser. Ett rent och snyggt kök fanns att tillgå. Vi gick utmed stränderna i den fin-korniga flygsanden. Längre in på sanddynerna växte fältsippa,

backtimjan och vårärt, för att ta några exempel ur florán. Öns kappell var riktigt fint och låg i kanten av en mycket vacker äng som var kantad med lövskog. Här finns en del ekskog som det annars är ont om på ön pga tidigare hårda avverkningar till båtbyggnadsmaterial. Detta skedde utan hänsyn till återväxten.

Ett litet vattenhål hade anlagts för att ge fåglarna sötvatten. En naturlig källa finns även på Bredsandsudde men vattnet går inte upp i dagen här vid längre torka. Många fåglar omkommer nog när de trötta när ön och inte finner vatten. En av fågelskådargrupperna iakttog ett 30-tal arter, däribland kungsörnen, som även häckar på ön.

Det mesta av packningen var kvar på båten. Lite mat hade vi dock att samsas om. Vi funderade mycket på varför inte båten gick till läsidan av ön och släppte av passagerarna. Tillsynsman ordnade med radioförbindelse med Mireya och det visade sig att ankarspelet hade fått elfel och det gick inte att få upp ankaret. Sjön gick fortfarande för hög för att man skulle våga göra ett försök att ta iland passagerarna. Många timmar senare löstes problemet genom att man sågade av den grova ankarkätningen med bågfil och markerade platsen med en boj. De som såg elcentralen på båten med all rost och oxider som fanns där förvånade sig inte över att elfel kunde uppstå. Klockan var ca 13 när den första gruppen kom iland men det skulle dröja till klockan 23 innan de övriga nådde övernattningsplatsen. En del vad vid det laget sjösjuka. De hade blivit ilandsatta på södra delen av ön men tillsynsman ställde upp och skjutsade all packning.

Nils-Ove Håkansson

PROOC

6 sept–18 okt

FNSiN/R

Föreningens långresor 1980

Det börjar bli dags att planera 1980 års långresa i föreningens regi. Hitills har Färöarna och Spetsbergen föreslagits. Dessutom finns intresse för resor till Estland, Hebriderna, Irland och Shetlandsöarna.

Det finns således ett stort intresse för föreningens expeditioner. Just därför är det viktigt att vi "profilerar" vår reseverksamhet i enlighet med föreningens motto: "att samla intresserade av miljöfrågor och levnadsvillkor till ett allsidigt studium av natur och samhälle i Norden". Genom att en grupp intresserade tillsammans planerar en resa och tvärfackligt studerar det land eller område som skall besökas och utnyttjar varandras specialkunskaper, fördjupas den enskildes upplevelser av resan i sin helhet. Under förberedelserna för resan svetsas också gruppen samman och gruppmedlemmarna lär känna varandra på ett bättre sätt, vilket också ökar resans behållning.

Torsdagen den 13 september (se kalendariet!) samlas alla intresserade till ett viktigt möte för att diskutera ovanstående resmål och ev. ytterligare förslag. Många av föreningens medlemmar har tidigare besökt dem. Du som varit där – kom till mötet och dela med dig av dina erfarenheter och upplevelser, gärna i bildform! Du som inte varit där – kom till mötet och presentera

dina "specialintressen"! Meningen är att vi sedan bildar mindre resegrupper och i studiecirkelform under vintern förbereder oss inför resan.

STUDERA – RES! SUMMERA
SEDAN – OCH INFORMERA!

FNSiN/S

Förhöstens program i FNSiN/ Stockholm:

**Torsd
6/9
19.00** Förmöte paddling. Lokal: Fältöversten. Film "Path of the paddler" från kanadensiska ambassaden. Anmälan till Jane Summerton, tel. 752 62 80 omgående.

**Lörd-
Sönd
8-9/9** Paddling (anmälan se ovan)

**Torsd
13/9
19.00** Diskussions- och planeringsmöte kring föreningens långresor 1980. (Se blänkare) Lokal: Maria föreningsråd, S:t Paulsgatan 39 D.

**Lörd
15/9
9.20** Svampexkursion under ledning av mykologen Lars Laxvik, en av vårt lands främsta svampkännare. Utnyttja detta tillfälle att under sakkunnig ledning utvidga ditt svampvetande. En sådan utflykt är ett mycket bra sätt att lära mer om svamp, både för nybörjare och mer kunniga. Vi samlas kl 9.20 på Rydbo station,

tag Roslagsbanan 8.46 från Östra station, mot Österskär. Kan du disponera bil för vidare befordran till svampmarkerna är det bra. Förhandsanmälan till Lars Wiktorin, tel 85 24 25 efter kl 19.00. Avgift 10:–.

**Tisd
18/9
19.00** Eftermöte om svampar. Vi samlas i lokalen för att följa upp helgens svamputflykt. Bl a studerar vi våra fynd närmare. En svampexpert är med och examinerar. Lärrikt även om du inte är med under helgen. Närmare upplysning Lars Wiktorin, tel 85 24 25 efter kl 19.00.

**Torsd
27/9
19.00** Förmöte inför lördagens resa bland Upplands runstenar. Diabilder, the, samtal om utfärden.

**Lörd
29/9** I vikingarnas kölvatten besöker vi en del uppländska runstenar. Samling lördagen den 22 sept kl 8.30 vid Danderyds kyrka. Resan fördelas i bilar/buss. Antalet deltagare är begränsat till 15 stycken. Anmälan till Nils-Ove Håkansson, tel 758 83 55 senast den 20/9.

**Torsd
4/10
19.00** Fotocirkeln – planeringsmöte. Tillsammans med Bosse Michaelsson diskuterar vi gemensamt upplägg-

31 aug – 6 okt

ning, innehåll etc. Lokalen. Anmälan till Bosse, tel 43 05 59.

Tisd 9/10 19.00 Eftermöte om Gotska Sandön med bildvisning och utvärdering av resan. Lokal: Maria föreningsråd, S:t Paulsgatan 39 D.

Lörd 13/10 14.00 Vi slipar skridskor, knivar etc i Vasaskolan, Djursholm, Vendevägen 30 (gult hus ovanför idrottsplanen). Ta T-banan till Mörby, sedan buss mot Djursholms centrum alt Roslagsbanan station Vendevägen. För ev. förfrågningar, ring Nils-Ove Håkansson, tel 758 83 55.

Torsd 18/10 19.00 Ångermanlandsafton! Bild- och filmvisning från sommarens "landskapsresa". Vi prövar ångermanländska specialiteter, surströmming (?), tunnbröd etc. Lokal: Maria föreningsråd, S:t Paulsgatan 39 D.

Lörd- sönd 20-21/10 Vi gör en vandring till Tyresö och Tyrestaområdet och ser på det nya naturreservatet. Övernattning i Tyresta by. Föranmälan till Nils-Ove Håkansson, tel 758 83 55 senast 15/10.

Med reservation för ev. ändringar och korrekturfel! Programansvarig: Suzanne Hederén, tel 61 96 62.

Studiecirkelverksamhet

Förutom ovan nämnda fotocirkel planeras längre fram i höst även cirklar i andra ämnen. En fågelcirkel är på gång liksom en om Dalarna. Mer om dem i nästa Organ! Vill du hålla i en cirkel inom ditt intresseområde, här av dig till Suzanne, tel 61 96 62.

FNSiN/U

Höstprogram, FNSiN-Uppsala

31/8 – Allmänt möte – mysafton – gökotta. Se sep. inbjudan. 1/9 Kl 19.30 Djupvikstorget.

9/9 Biodynamisk odling. Vi besöker Stig Rehngren, Järinge gård, Hallstavik. Detta besök kan om deltagarna så önskar kombineras med ett eller flera andra utflykter i detta område, t ex besök på Albert Engströmsmuseet i Grisslehamn, Ålandsutflykt eller flyttfågelstudier på Vaddö. Samling kl 09.00 S:t Eriks Torg

13/9 Skördemetoder Föredrag. Preliminärt program

15/9 Jordbruksutflykt till Lagga. Samling kl 09.00 S:t Eriks Torg

21/9 Teaterbesök. Arken, Uppsala. Brukspjäsen – en pjäs i tid och otid. Pjäsen hand-

lar om Uppländska bruk och ges av Teatrum. Anmälan helst senast 31/8. Tid meddelas senare.

26/9 Ingress om järnbruk – föredrag av Maths Isacson, ekonomisk historiker. Kl 19.30. Inst. f. fys. botanik

29/9 Gammalt järnbruk – studiebesök. Samling kl 09.00 S:t Eriks Torg

6/10 Fotoutflykt till Flororna Samling kl 09.00 S:t Eriks Torg

Mitten okt. Modernt jordbruk – studiebesök.

Slutet okt. Rundvandring i det okända Uppsala.

Nov. Alternativa boendeformer. Föredrag.

Nov. Utrustning för friluftsliv.

Studiecirkel för resegrupper börjar v. 40.

Svampexkursion när det blir lämpligt väder – annonseras.

Om ytterligare information om Uppsala föreningens höstprogram önskas v g kontakta Sven Nyberg, Tel 018-11 60 15 eller Hans Jansson, tel 018-38 41 82.

W. Bosse

Olja

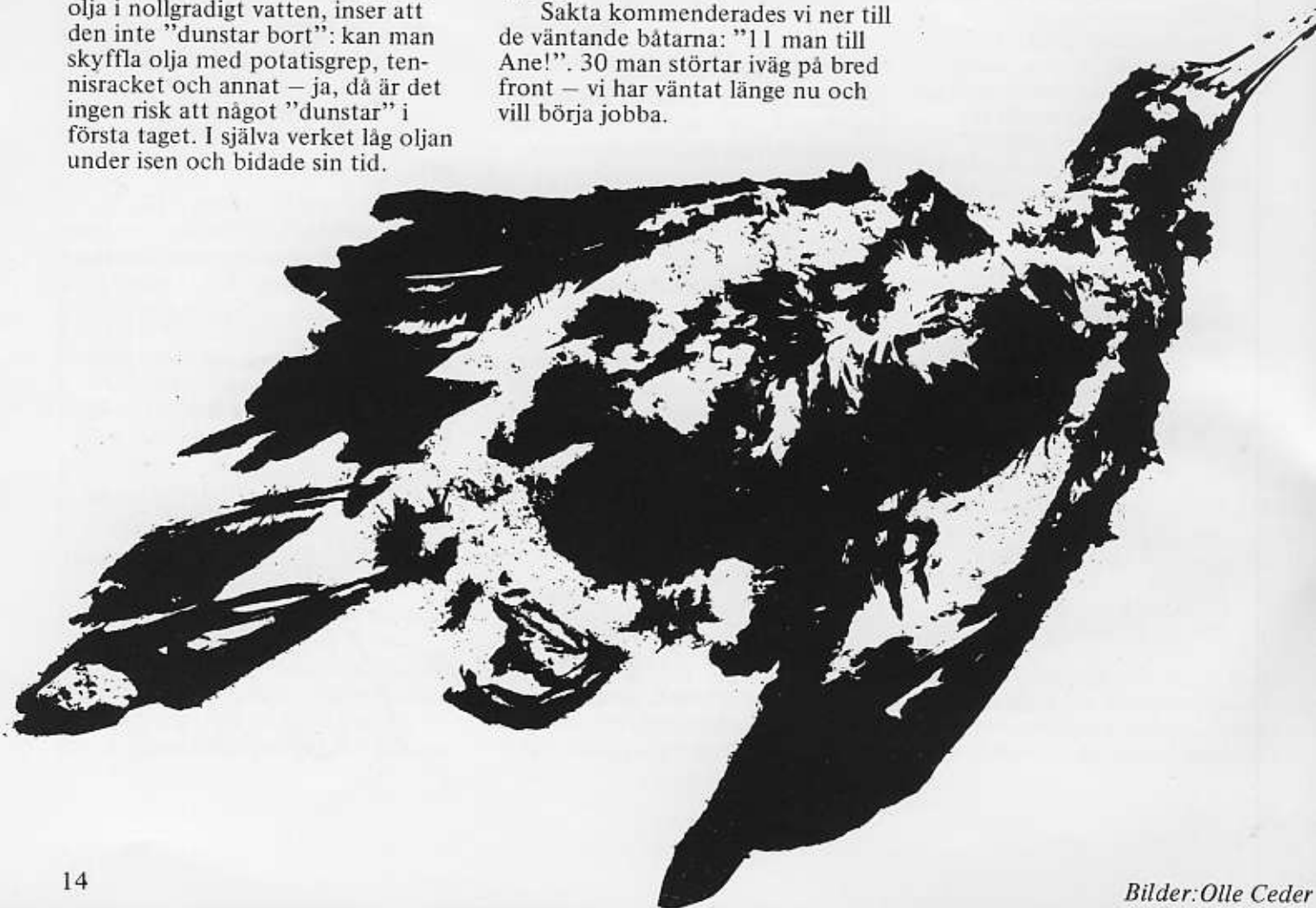
Kring påsken, då isen gick upp, myntades begreppet "oljekatastrof" i Stockholms skärgård. Det började med att en rysk tanker gick på grund utanför den estniska kusten. För att lätta från grundet pumpades oljan ut i vattnet, i stället för att pumpa den över till andra tankfartyg, och gav därmed upphov till ett mer eller mindre sammanhängande bälte tjockolja. Bältet flöt i en halvcirkel norrut, svängde åt väster, tangerade den åländska skärgården och slog slutligen till mot den svenska. Det var då som Kustbevakningen inbillade oss att oljan hade "dunstat bort". Var och en, som sett tjockolja i nollgradigt vatten, inser att den inte "dunstar bort": kan man skyffla olja med potatisgrep, tennisracket och annat — ja, då är det ingen risk att något "dunstar" i första taget. I själva verket låg oljan under isen och bidade sin tid.

För att avvärja katastrofen behövdes frivilliga. Söndag morgon stod vi där, ca 300 personer i blandade åldrar, iförda allt från sin vitaste (8 timmar senare i svartaste) islandströja och promenadskor till oljeställ och sjöstövlar. En obetalbar syn. En skog av krattor, spadar, tennis- och badmintonracketar, grepar sträckte sig mot skyn med en undervegetation av blomspadar, hinkar och annat. Så måste det ha sett ut när det stora bondetåget en gång närmade sig Stockholm. Stämningen var en angenäm blandning av svamplockning och hemvärnsövning.

Sakta kommenderades vi ner till de väntande båtarna: "11 man till Ane!". 30 man störtar iväg på bred front — vi har väntat länge nu och vill börja jobba.

Premiären

Första dagen tog oss Marinens bilfärja till Skarp-Runmarö, där drivis full av oljeklumpar siktats. Färjan släpper av oss klickvis längs ön. Var är oljan? Alla spejar. Ingen olja syns på den just nu spegelblanka Kanholmsfjärden. Ett 30-tal man med sina redskap debarkerar, förstärkta med två militärgrå roddbåtar, och färjan glider vidare. Vid tredje och sista anhalten går vi andra av och sprider oss längs den bergiga stranden. Var är oljan? Där! Minsann, det där som såg ut som en tångruska är faktiskt en oljeklump! Och där, på

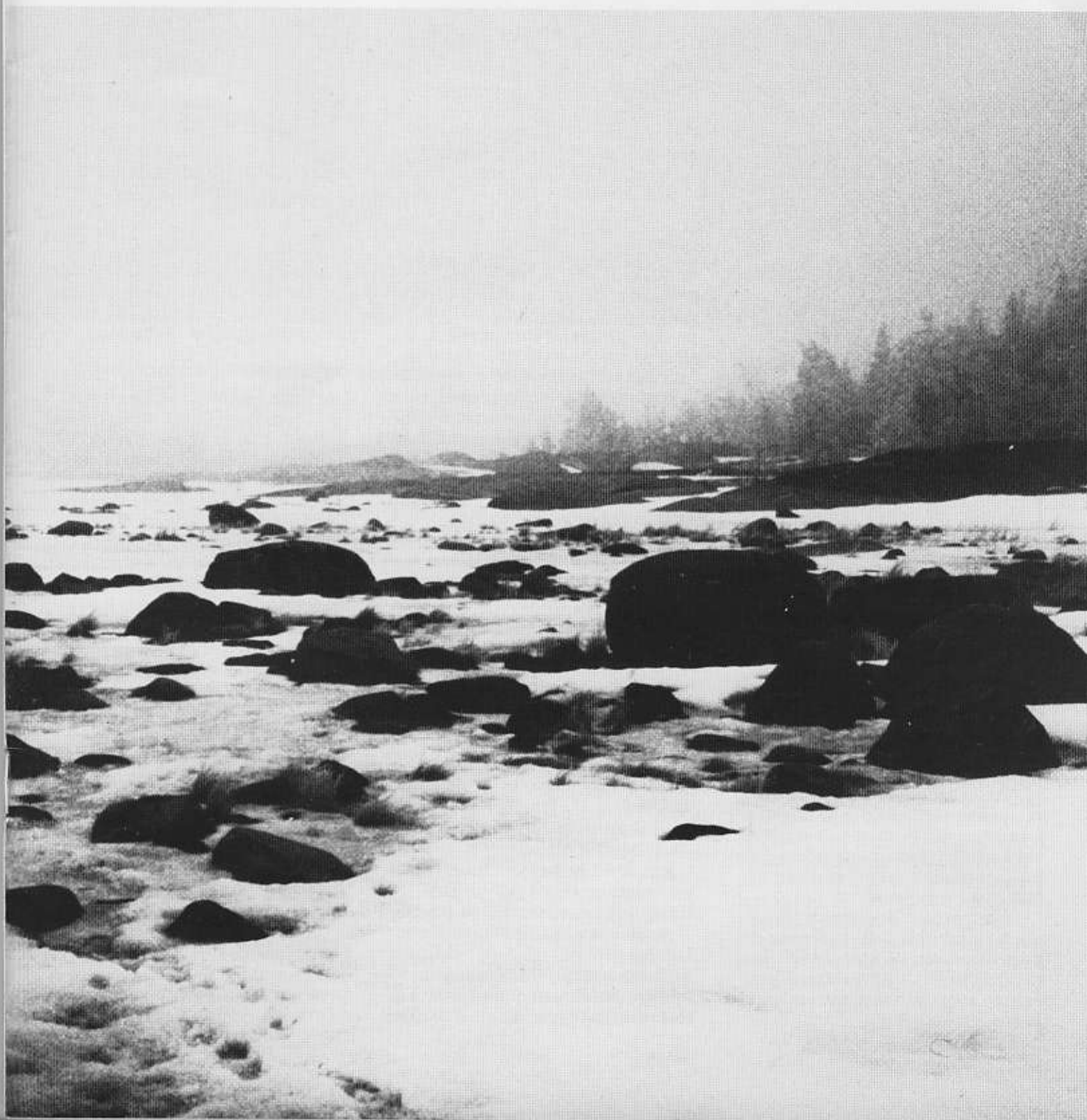
berget, ligger en kvadratmeterstor, fet oljeklump och liksom vältrar sig behagfullt i den vita snön, pöser över lite och sträcker ner en arm längs berget i vattnet.

Vi hittar en "egen" bit strand, oroliga för att det ska bli för trångt mellan stenarna, som om det gällde sportfiske, men inser snart att något minimiavstånd inte behövs. Oljan ligger fläckvis i drivisen, långt ut

över hela fjärden. Till en början står vi och fiskar i strandkanten, men har några timmar senare blivit djärvare. Drivisen är nu full av jumpande svarta prickar, som med de primitiva redskapen fiskar upp klump efter klump. Sällan har så många haft nytta av ombytesplaggen i ryggsäcken på så kort tid.

När det var dags att plocka ihop redskapen för hemfärd var stranden

rensad på en sträcka av ca 500 m och en bredd av kanske 10 m. Drivisbältet var kanske 100 m brett, vilket innebär att mycket låg kvar ute i sundet. Isen började nu röra på sig, råkar slog upp här och där och all fortsättning av arbetet var utesluten även om vi kunnat ta oss ut. Drivisen fick bli en uppgift för nästa dags saneringsorganisation, ingen kunde spå vart isen drivit då.

Deltagarna

Vilka var de då, dessa frivilliga, som använde sin påskhelg till att skita ner sig?

En del var båtägare, för vilka skärgården utgör en ovärderlig tillgång, andra var naturälskare i största allmänhet, men det stora flertalet var idealister – folk som engagerat sig i detta extremt smutsiga jobb, i ett klimat som pendlar kring nollstrecket, "enbart" av ideella skäl.

Medelåldern var till en början låg – ungefär 23 år – för att mot slutet av påsken ha stigit betydligt – omkring 35 år. Yngste deltagare ute bland isflaken var nog i 12-årsåldern, äldste drygt 70 år.

Bekanta dök upp från föreningsliv, fester, kurser och arbeten. Gamla bekanta man inte träffat på flera år kunde plötsligt stå där med en kratta i handen. Tredje-fjärde dagen började man dessutom få bekanta i kön. De mest oljefläckiga kunde, med veteraners status, nicka igenkännande åt varandra och byta några ord om resmål och olja.

Saneringsgeografi

Kanske ett nytt ämne på gymnasiet?

Oljebältet sträckte sig från Arholma i norr till Landsort i söder och drabbade hårt områden som Stora Nassa, naturskyddsområde i yttersta havsbandet, och Svenska Stenarna, en känslig sällokal längre söderut.

Antalet sanerade öar per dag varierade. På långfredagen hann vi, ett 10-tal man ombord på m/s Justus, med inte mindre än 7 st öar, allt ifrån Kofoten m fl inne i Nämöfjärden till Stora Vidskär och omkringliggande öar i yttersta skärgården. Vi lade denna dag ut från kajen vid 9-tiden och var åter vid 19-tiden, frusna och trötta men mycket nöjda med att äntligen ha fått något rejält utträttat.

Man visste aldrig säkert var oljan fanns. Med helikopter kunde man visserligen på kort tid lokalisera oljebältet och bestämma vilken ögrupp som drabbats, men inte ge några detaljer.

Ibland tvingades vi därför leta efter oljan, plocka ett par klumpar här och där och fara vidare till nästa ö.

Ute på kobbarna kunde stränderna i ena ögonblicket vara färdigsanerade, i nästa ögonblick kunde oljeklumparna skölja upp mot hällarna och kräva full insats. Vinden hade vänt.

Saneringsteknik

Hur stor var då en oljeklump? Det finns inget entydigt svar: många var små (ett par centimeter i diameter) och dem slösade man inte tid på, men många kunde vara meterbredda – och dem gällde det att ta upp. Ibland följde en svan, ejder eller annan sjöfågel med, så insmord med olja att man inte märkte det förrän man sökte dela på klumpen.

Ute på Stora Ljusharan (Stora Nassa) på påskdagen fann vi en ett par kvadratmeter stor oljefläck skvalpande inne vid strandkanten, inlindad runt varje sten och delvis även under. Det var bara att skotta. 10 säckar senare (jag tappade räkningen på antalet skovlar, vi var 2 som öste och 3 som skötte säckarna) började fläcken tyna och var till sist helt borttagen. Dvs "helt" är svårt att ta bort någon fläck – 99% kanske var i säcken, men 1% var nog kvar på kläder, berghällar spadar, stenar, tyvärr, det räcker inte alltid med entusiasm: för att inte smeta ned hällarna under saneringsarbetet krävs även viss försiktighet, en försiktighet som ofta saknades.

Hur fann man oljan? Ibland gick man och sökte längs stränderna, plockade upp en klump här och där, ibland kunde man stå på samma plats hela dagen och bara skotta. . .

Tekniken är annars ganska enkel: – sök upp en oljeklump
– lyft den (med spade, kratta, grep, bräda, tennisracket, blomspade, kastspö eller vad du nu har med dig)
– stoppa den i säcken, som din kompis håller i
– lät din kompis "dra av" oljan från spaden (krattan osv.) – den är kletigare än tuggummi.

Det är mycket viktigt att hålla säcken nedrullad. Vi träffade en kille, som missat just den punkten i instruktionen. Hans gula oljeställ var täckt av en svart smet. Han kunde inte längre hålla spaden – den gled ur händerna. Han kunde inte stå still – alltför många "övertramp" hade smort in stövlarna med olja – fötterna gled. Oljan spader sig lätt via plastpåsens väggar till spadskäftet till händerna till armarna osv.

Plastpåsarna var av central betydelse för saneringen. En påse fick fyllas med högst 20 kg, men inte mer, eftersom den då kunde spricka. 20 kg är inte mycket. Om du står bredvid en rejäl oljeklump, är den så tung att du knappt orkar lyfta en cementskyffel full. Påsarna fylldes snabbt, knöts ihop (om snören fanns och fingrarna inte frusit) och ställdes på väl synlig plats.

Organisation

Om organisationen av saneringen finns inte mycket att tillägga – de mesta är sagt av bl a skärgårdsbefolkningen, som tyckte den var viktig. Det var den. Inget egentligt grepp om vad som skulle saneras fanns. Order och kontraorder kom till båtarna. Långa väntetider innan man kom iväg. En del öar sanerade för andra-tredje gången utan att man fraktat bort säckarna från första gången, vilket gjorde att man tvingades sanera även uppe på land eftersom oljan från de första säckarna runnit ut.

Saneringspersonalen stod och log åt de frivilligas okunnighet i stället för att hjälpa dem.

Rena rama hönsgården med andra ord.

En verkligt effektiv dag var på Stora Ljusharan, dit vi transporterades med helikopter. Eljest var högst 50% av tiden arbete, resten fördelades lika mellan transporter och väntan.

Den absoluta bottennoteringen gjordes när vi lämnade Stavsnäs vid 10-tiden, började saneringen vid 11.30-tiden och avbröt redan vid 14-tiden.

För att vara ute vid Stavnäs kl 9, som överenskommet, måste man åka från Slussen kl 8. Att vara ute 12 timmar med endast 2 1/2 i arbete är ett ousäktligt slöseri med dyrbar tid, dubbelt så dyr genom att det var fritid.

Hotet från oljan kallades "katastrof". Katastrofen var dock inte värre än att Waxholmsbåtarnas ordinarie turer prioriterades framför saneringen. Endast i undantagsfall kom man iväg före Waxholmsbåtarnas avgång vid 10-tiden. Då gjordes paus i saneringen, sommarstugeägarna gick ombord och lät sig föras ut till de nysanerade öarna under intagandet av en mustig ångbåtsbiff. Själva fick vi hålla till godo med däcksplats (annat fanns inte), sällan lä och på sin höjd en liten skvätt kaffe kvar i termoserna på hemresan.

Väl ute bland kobbarna häpnar man när båten lägger till vid den smäckra skärgårdshällen, en besättman hoppar iland med borrhaggatet och borrar hål i berget för förtöjningspinnar! Man får vara tacksam så länge inte nöjesbåtarna löser sina förtöjningsproblem på det sättet.

Sammanfattning

Saneringen var en fantastisk upplevelse. Men ser man på spelet "på land" var det en cirkus. Frågorna hopar sig och som sammanfattning tänkte jag lämna dem åt dig, käre läsare, att spekulera över.

- 1) Kustbevakningen sade att oljan dunstat och har alltsedan dess inte lagt två strån i kors för att göra något. Uttalandet visar inkompetens, överksamheten passivitet. Man kan skynta oklara ansvarsförhållanden. Vad ska vi ha kustbevakningen till? Behöver vi den? Hur ska vi veta att kustbevakningen inte har fler originella synpunkter på vad som kan dunsta?
- 2) Ineffektiviteten. Ute ett par timmar och hem igen. Verkningsgrad cirka 30%.

Hur ska arbetet organiseras? Vem ska betala? Vem skall ansvara för jobbet: kustbevakningen? militären? särskild organisation?

- 3) Redskapen. Finns det inget bättre sätt för oljebekämpningen än detta lite hjälplösa plockande i strandkanten?

- 4) Vinden. En dag blåste det äntligen västlig vind. Oljan drar ut till havs och man blåste "faran över".

Några dagar senare blåste det ostlig vind och beskäftiga tjänstemän konstaterade häpet att "nu blåser den in igen". Enda skillnaden var att den nu spred sig och kletade ner fler kustavsnitt. Finns det inte ett enda sätt att ta upp olja ur vattnet?

5) Militären. Vad gjorde militären den första månaden? Med Kustbevakningens hjälp kanske även "Fi" "dunstar". Frågan leder till en större: krigsmaktens roll i fredstid. Vem avgör när militär skall sättas in? Efter vilka regler?

6) Småbåtsfolket och sommarstugeägarna. Näst den bofasta befolkningen är dessa kategorier skärgårdens största nyttjare. Varför åkte inte alla småbåtar ut med en oljeläns efter sig? Det hade räckt med en enda helg, så mycket småbåtar som det finns. Och hur många sommarstugeägare har hjälpt till i saneringsarbetet? Kan man tänka sig ett system för att registrera småbåtar och en "båtskatt" vilken sammanlagt ger en intäkt som svarar mot beredskapsorganisation för olja m.m.? Kanske även en "skärgårdsskatt", för konsumtion av lyxvaran "sommarställe i skärgården"?

Owe Lundin

Grönland och hjemmestyret

Grönland

Den 1:a maj i år fick Grönland hjemmestyre. Vad innebär en sådan förändring för de ca 40.000 infödda människor (Inuiter) i denna nordliga del av det danska riket.

Grönlands situation är ganska unik. Från att ha varit en avlägsen, isolerad ö, avsiktligt skyddad från omvärlden, lagbestämde 1953, att Grönland skulle vara en likaberättigad del av Danmark. Dvs med samma möjlighet till social utveckling och levnadsstandard, som ansågs självklar för ett västeuropeiskt modernt samhälle. Åsikter som kunde låta storsint humana inför en omvärld med tilltro på framåtskridande och utvecklade teknologi.

Hur skulle detta gå till?

Att bygga upp en sjukvård, och starta ett undervisningssystem, och genomföra en fullständig bostadsanering är ju mycket kostsamma insatser.

För att göra det hela möjligt bland en geografiskt utspridd jägarbefolkning, och för att göra något åt följderna av en klimatförändring, som fått sälbestånden att försvinna norrut för att ersättas av stora mängder torsk, så satsade man i huvudsak på *industrialisering av fisket*.

1960 förklarade regeringen att Grönland skulle industrialiseras enligt Grönlandsrådets betänkande: "G-60, målsatningar i grönlandspolitikken".

Man ansåg det nödvändigt med en *lokaliseringpolitik* som koncentrerade befolkningen till ett fåtal större orter längs sydvästkusten, speciellt där det fanns öppet vatten. (De som kom att kallas "åbenvandsbyerne", Fredrikshåb, Godthåb, Sukkertoppen, Holsteinsborg.)

Detta skulle möjliggöra uppbyggnad av hamnar för större fiske-

båtar, frys- och konserveringsfabriker, skolor, sjukhus samt andra sociala, tekniska och serviceanläggningar av minst en sådan storlek som kunde anses ekonomiskt överkomlig. Samtidigt kunde bostadsaneringen förbilligas genom att i stort antal bygga lägenheter i hyreshus, i stället för enfamiljshus som annars är den vanliga boendeformen.

För att modernisera Grönland skulle det alltså byggas upp en industri (stordrift och centralisering), som kunde finansiera denna utveckling.

Och vad har då denna utvecklingssträvan inneburit?

Bebyggelsegeografiskt har antalet bebodda platser minskat. (Från 181 st till 155 mellan åren 1901–1949, av klimatskäl som minskade sältillgången. Mellan 1950–1965 utrymdes ytterligare 42 orter inom fiskedistriktet, och hälften av de som då återstod hade mindre än 100 invånare.) Man räknade med att 9 av 10 människor skulle bo i städer inom fiskedistriktet. Främst Godthåb, Holsteinsborg, Jakobshavn och Egedesminde.

Befolkningsmässigt har den tidigt utbyggda hälsovården minskat dödligheten (bl a i TBC). Därpå följde en enorm befolkningstillväxt med födelsetal mellan 4–5 i början av 60-talet, jämförbart med de U-länder som haft rekord i befolkningsökning.

I början såg man ganska optimistiskt på denna folkökning, eftersom torskfisket samtidigt visade de bästa resultaten dittills. Men torskfisket lyckades inte behålla dessa fångstnivåer.

Den snabba inflyttningen till städerna medförde en rad problem som *alkoholism* och *trångboddhet*, då de stora flyttningskampanjerna

gjort att fler människor lockades att flytta än vad som bostadsbyggandet klarade av. Samtidigt som det saknades arbetskraft på flera områden konstaterades en stor *arbetslöshet*, särskilt säsongsvis.

För att klara en brist på utbildad arbetskraft tillsattes folk utifrån, främst danskar, i väntan på att grönländska skolan utbildat tillräckligt många barn i danska för att de ska klara en vidareutbildning i Danmark.

Med tanke på att man velat driva Grönland lönsamt (företagsekonomiskt) och på grund av fiskets ringare avkastning samt den uppnådda höga nivån av kapitalöverföring, så antog man att *utvandring* kunde bli nödvändigt. Man skulle försöka bistå den del av grönländska befolkningen som ville flytta till Danmark (— med stor risk att just de som fått utbildning går förlorade för Grönland).

Man ville också *minska befolkningstillväxten*. Via sjukvården infördes 1968 spiralen som preventivmedel. Inom 2 år insattes den hos var fjärde kvinna, (men av läkarrapporter framkom att spontana förfrågningar var sällsynta), och man lyckades snabbt få ned födelse-siffrorna till att 1976 motsvara vad man hade i Danmark 1966 (ca 2,2).^X

Grönländsk opposition

Centraliseringen kan även ses som en möjlighet för människor i ett land med stora avstånd, att komma i kontakt och kunna utveckla *politiska rörelser* för att uttrycka ett uppkommet missnöje med överförmynderi och sociala problem, samt

^XJfr. om varje kvinna föder 2,0 barn, så förblir befolkningsantalet konstant.

för att försöka påverka utvecklingen mer i riktning med grönländskt tänkesätt, och med hänsyn till de naturliga miljöbetingelserna. — Är det då detta som har hänt och som har utvecklats till en önskan om självstyre, krav på inre suveränitet, rätten till naturresurserna, samt ett allt större samarbete med andra Inuiter, Samer och Indianer (folket i den fjärde världen).

I början av 1970-talet blev talet om *grönlandiseringen* mer och mer accepterat både i Danmark och Grönland, alltfler radikala åsikter framkom och Grönland började på allvar få en politisk debatt.

Behovet av ändring i maktförhållandet mellan Danmark och Grönland framstod klart för många 1972, då det kanadensiska bolaget Greenex startade bly- och zinkutvinningen i Marmorilik. Staten delade ut koncessioner och oljebolag började provborra mitt i fiskeområdet vid grönländska västkusten.

1974 startades den politiska rörelsen *Siumut*, som opposition

mot statens politik. Denna rörelse vann fler och fler anhängare vid de följande valen till Landsrådet och Folketinget.

Hjemmestyret

Under 1975 tillsattes en *kommision* bestående av danska och grönländska politiker, som skulle utforma planer för ett *grönländskt hjemmestyre*.

Man ville säkra en utveckling i Grönland, där den grönländska befolkningen kunde få större direkt inflytande över utvecklingen. Men man underströk att hjemmestyret måste vara förenligt med den grundlagsbestämda riksgemenskapen mellan Danmark och Grönland (dvs stor hänsyn till sådant som räknas till rikets angelägenheter, militära intressen och internationella avtal).

Det bestämdes att hjemmestyret skulle träda i kraft 1:a maj 1979, landsrådet i Grönland omvandlas till ett *landsting* och tre *landsstyremän* (regeringen) ska förestå den dagliga administrationen.

Till rent grönländskt styre övergår kulturella angelägenheter (Grönlands Radio, kyrkan), utbildningssystemet, socialväsendet samt arbetsmarknaden och en del förvävsområden. Andra samhällssektorer, ex hälsovården, kan övergå senare om det uttrycks en grönländsk önskan om det.

Ekonomiskt stöd har Danmark lovat fortsätta med av samma storlek som tidigare, ca 1 miljard kr/år.

Men . . .

Är det genomförda hjemmestyret så som grönländarna önskade det? Blev det inte lite väl snabbt genomfört jämfört med många andra folks blodiga kamper under många år?

Fick Grönland verkligen kontrollen över sina naturtillgångar?

Var de sociala problemen på Grönland av samma karaktär, som dem man i västvärldens industrisamhällen accepterat som naturliga följder av ekonomisk utveckling?

Många frågor kan ställas i samband med ett folks erhållna "hjemmestyre". Och man kan tycka att

Forts. på nästa sida . . .

det i Sverige inte förekommit tillräcklig information och uppföljning av denna intressanta utveckling av en självständighetsprocess, som förgått inom ett så närliggande nordiskt land.

Eller är det så att det inte alls är frågan om ett folks inre suveränitet? Utan om en kamouflerad förstärkning av dansk centralmakt genom rationalisering av offentliga förvaltningen. En pragmatisk omstrukturering av politisk kontroll. Att man av styrningsmässiga skäl tillåter en kompetensöverföring till Grönland.

Ledde upplösningstendenserna i det grönländska samhället och den allt starkare kritiken som följde, till en politisk kris för den danska centralmakten?

När det existerande politiska systemet inte kunde styra utvecklingsproblemen i Grönland, så måste makt och ansvar överföras till nya politiska strukturer. Då blev hjemmestyret ett "medel för att bevara det dansk-grönländska systemet".

Så uttrycker sig författaren JENS BRÖSTED om grönländska hjemmestyrets innebörd, i sin allde-

les nyutkomna bok kallad "ET BESKÅRET HJEMMESTYRE" (utgiven på förlaget Rhodos, Strandgade 36, 1401 Köbenhavn. 150 S, 68.00 DKr.)

Är ett grönländskt styre möjligt?

Det är en "kritisk essä om den grönländska hjemmestyre-förordningen" där han visar att det föreligger väsentligen *danska* betingelser och rätt snäva gränser för vad ett grönländskt hjemmestyre kan tillåtas. I boken gör han en kritisk genomgång av hjemmestyre-förordningen. Han sätter upp kriterier som möjliggör en värdering av förordningen, och som har grund i den dansk-grönländska utvecklingen och strävandet mot hjemmestyre.

Han påpekar hur förordningen är en produkt av dansk tankegång, materialism och byråkratisk tradition. Sådana förhållanden är viktiga att belysa och diskutera, om inte förordningen skall stå ivägen för ett mera grönländskt styre.

I andra avsnitt i boken tar författaren upp bakgrunden till den grönländska utopin, naturresursernas utnyttjande i förhållande till råvaruförordningens styrda tillkomst-

historia, tolkningen av "grundläggande rättigheterna", råvaruområdets organisation. Det finns också en överskådlig figur och ett avsnitt som hjemmestyrets organisation. Han skriver om förhandlingstrategin och det "koloniala syndromet".

Ett viktigt bidrag finner man i bokens appendix, nämligen Förslaget till Lagen om Grönlands hjemmestyre, antagen vid 3:e behandlingen i Folketinget den 17/11-78, samt tillhörande Anmärkningar till lagförslaget, som är medtagna i helhet. Läsaren kan då själv konsultera detta, före eller under läsningen av bokens behandling därav.

Äntligen har det kommit en bok som sammanfattar orsakerna bakom hjemmestyret, och som beskriver det politiska spelet. Med kritiska ögon granskar författaren dem som deltog i beslutsprocesserna. Han ger en insyn i hjemmestyreförordningens förutsättningar, innehåll och begränsningar.

Boken är den första i sitt slag, ett viktigt bidrag till det grönländska hjemmestyrets samhällskunskap.

Bente Kjellberg

Notiser

Ett jättetack till Jan-Olof Åkerlund för ditt tidigare redaktionsarbete!

Åva och Järvafältet naturreservat

Den 28 juni beslöt länsstyrelsen att bilda Naturreservatet Järvafältet. Området omfattar norra Järvafältet utom Hanstaskogen och Barkarbydelen. Trots att Hansta inte är med får man anse det som en framgång för naturvårdsintressena att detta viktiga rekreationsområde nu fått status av naturreservat.

Många föreningar, däribland FNSiN, hade ställt sig bakom den ansökan om skydd för Hansta som Sollentunakretsen av SNF författat

till länsstyrelsen. Man säger i sitt beslut, att eftersom Hansta i det nuvarande regionplaneförslaget är utredningsområde (dvs man utreder om det skall bebyggas) vill man avvakta utredningens resultat innan man tar ställning till ett eventuellt skydd. Att hassellundarna i Hansta är väl värda att bevaras framgår bl a av att man hösten 1978 där fann en tryffelsvamp, hjorttryffel, som aldrig tidigare hittats i Sverige. Se Lars Kers, Sv. Botanisk Tidskrift, 2, 1979.

Utomordentligt glädjande är det

också att nu Tyresta-Åva området kommer att förskonas från de planerade skogsavverkningarna. Även detta område har av länsstyrelsen förklarats som naturreservat. Stockholms kommun hade ansökt om detta. Samma kommun som planerat att hugga ned området! En skidtur i vintras med bl a borgarrådet P O Hansson som deltagare hade synbarligen gott resultat. I skötselplanen som utarbetas av länsstyrelsen ingår en skonsam skogsavverkning. Vissa delar kommer dock att undantas helt från avverkning.

Kanotattur

längs gammal Vikingaled

Helgen 7–9 september sticker vi ut för att upptäcka trakten längs Åkers kanal och Garnviken. Denna så kallade Långhundraleden var en viktig farled under järnåldern och medeltiden, men lär även idag vara en av Upplands finaste leder för kanotentusiaster. Färden slingrar sig förbi bl a skärgårdens äldsta fiskeläge, Margretalunds slott från 1600-talet, runstenar och ättehögar, samt två 1200-tals kyrkor. Låter som ett fint sätt att avsluta sommaren? Ring eller skriv kort till Jane Summerton, Helsingörsgratan 49, 163 42 Spånga. Tel 08–752 62 80.

OBS! Begränsat antal platser!

Jane Summerton

Vi bygger om lokalen!

Föreningens medlemmar har länge känt behov av en både trivsammare och mer ändamålsenlig lokal. En lokal som passar för studieverksamhet, styrelsemöten, diskussioner, bildvisning och enskild läsning av föreningens skrifter och böcker. Vi tycker det är synd att föreningens lilla bibliotek är inhytt i låsta skåp och vill därför flytta ut de böcker vi har på öppna hyllor så att alla får

tillgång till dem vid besök i lokalen (fräscha donationer inom föreningens verksamhetsområden tar vi också gärna emot, kontakta föreningens bibliotekarie Mari Miljand, tel 91 84 88!) Det blir en hel del praktiskt arbete som måste göras, ex. spika hyllor, måla etc. Du som är intresserad av att ta ett handtag för det gemensamma bästa, hör av dig till Nils-Ove, tel 758 83 55 eller Bente, tel 11 99 06.

Efterlyses!

Föreningen har under årens lopp införskaffat en viss basutrustning för utlån till medlemmarna. Tyvärr befinner sig större delen av den på avvägar (?) – du som lånat

- två ryggsäckar av märket Karrimor
- ett blått tält

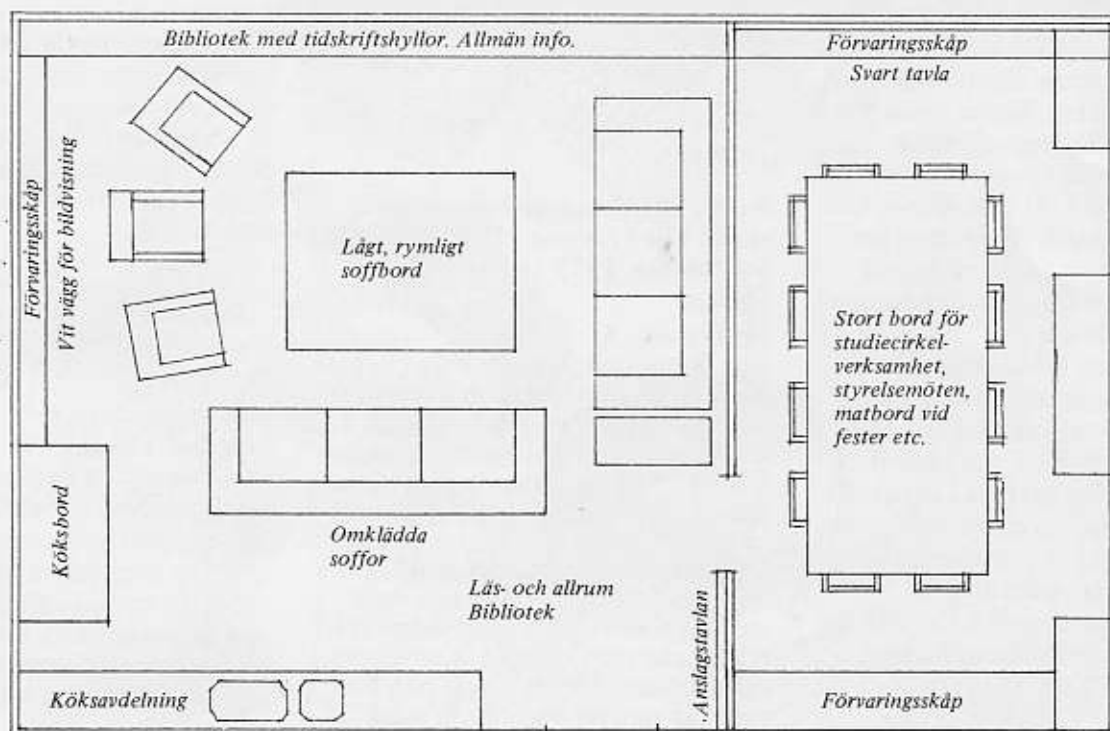
hör av dig till Lars Wiktorin, tel 85 24 25, så vi vet var de är eller återbörda till lokalen, tack!

Modellskiss över "nya" lokalen. Andra idéer välkomnas också.

Förvaringsskåp =

Specialskåp:

1. Bildarkiv
Fotomaterial
2. Styrelsen/S
3. Styrelsen/R
4. Utrustning:
tält, stormkök
5. Materiel: kuvert,
papper
6. Studiecirkelars
material
7. Bibliotekariens
skåp
8. Skriftlager
9. Medlemsorganet
m m.

Porösa anslagstavlor för utställningar, lösa foton etc.

Hylla för pärmar: Program- och resepärm, Protokollpärm, Brevpärm, Utskrift- o recensionspärm etc.

Bokrecensioner

Älvarnas Bok

Älvarnas Bok, utgiven av Älvräddarnas Samorganisation, har kommit lagom till att en ny oljebristsituation har uppstått. Troligtvis kommer nya krav på ytterligare utbyggnad av de återstående vattenkraftsresurserna att resas. Älvarnas Bok förser oss med åtskilliga argument mot detta.

Boken består av två avdelningar, i den första presenteras ett bastant faktamaterial, medan den andra delen presenterar de olika aktionsgrupperna och deras skötebarn, dvs de älvar eller älvräckor som skall skyddas.

Faktadelen rymmer både en historisk översikt och en genomgång av kraftutbyggnadens effekter på miljön i allmänhet, fisket, renskötseln och sysselsättningen. För den som till äventyrs tror att vattenkraft är en ren energikälla rekommenderas avsnittet "En miljövänlig energiform?" som nyttigt läsning.

Aktionsgruppernas områdesbeskrivningar är koncisa och informativa. De innehåller förstas många upprepningar när det gäller argument för bevarande. Detta är inte så konstigt, problemen är ju desamma. Frapperande och samtidigt beklämmande är att det finns så få betydande områden kvar som inte är utbyggda. Nu saknas förstas några av aktionsgrupperna, bland annat Klarälvsgruppen. Tråkigt eftersom Strängsforsen är högaktuell, vattendomstolen har i vår gett klartecken för en utbyggnad. Översikten ger emellertid en klar bild av hur allvarligt läget är för våra återstående orörda älvräckor.

Boken som helhet blir genom sin blandning av områdesbeskrivningar och översiktlig fakta-redovisning mycket lättläst och instruktiv. Älvräddarna har lyckats i sin avsikt att: presentera, precisera och underbygga sina krav och argument för att bevara "våra sista älvar".

Boken som kostar 35 kr kan beställas från Älvräddarnas Samorganisation, Pg 73 65 73-7.

Lars Wiktorin

Kvaløy, Sigmund: Orkla – Norge vid skiljevägen. Oslo, 1979 (Økopolitisk Samarbeidsring, Herrmann Fossgate 9, N-5000 Bergen, Norge. 25 SKr)

Orkla är en älv i Trøndelag som enligt stortingsbeslut skall byggas ut. Kvaløy, som är veteran i den norska miljörelsen, hävdar att Norge måste välja nu, att Orkla är ett testfall. Om oljelandet Norge fortsätter att bygga ut sina älvar blir det i framtiden omöjligt att välja ett lågenergismråde, ett område där livskvalitet går före industriell tillväxt. Den norska miljörelsen fokuserar nu kampen mellan två samhällssystem till Orkla. Den övre delen av Orkla, Innerdalen, utgör ett av de bästa jordbruksområdena i Norge. En botanist, professor Gjærvoll betecknar den som Norges mest produktiva och artrika fjälldal. I sin kamp för att bevara Innerdalen satsar miljörelsen från början på att få med sig lokalbefolkningen. Paroller som att värna om bygdens utkomstmöjligheter, dvs lokalsamhällets fortbestånd bedöms viktigare än naturvännernas traditionella "vacker natur" och "friluftsliv". Bl a har man hyrt boskap, startat en säter och satt upp gårdesgårdar enligt gammalt mönster. Arbetet med detta filmades. I boken "Orkla-Norge vid skiljevägen" ger Kvaløy bakgrunden till kampen. Inte bara i Norge utan också i ett globalt perspektiv.

Nylén, Bo: Svampar i skog och mark: 404 svampar i färg. Stockholm, 1979 (AWE/Gebers förlag)

Författaren är elev och assistent till Nils Suber och verksam inom Svenska Naturskyddsföreningen där han leder svampkurser och utflykter. I denna utförliga, fotografiska svampflora beskrivs svamparna i sin naturliga växtmiljö vilket gör det lätt att bestämma varje art. Texten är kortfattad och inriktad på väsentliga drag och viktiga detaljer hos varje enskild svamp. I ett inledningskapitel ges råd om hur man identifierar svamp, hur de bör plockas och hur man tar vara på den svamp man plockat.

Diagnos – Östersjön. Utgiven av Statens Naturvårdsverk. Stockholm 1978, (Liber förlag)

Hur har Östersjön utvecklats från urtid till nutid? Vad händer med oljeutsläpp? Hur går det med fisken och fisket? Vilken diagnos kan man ställa på Östersjön? Fjorton specialister ger här sin syn på saken och i ett avslutande kapitel tas frågan om det internationella samarbetet för att lösa föroreningsproblemen upp.

Länsstyrelsen i Västerbottens län: Översiktlig studie av leder och stugor inom Vindelfjällens naturreservat. Umeå, 1978 (Meddelande 9/78)

Rapporten är en redovisning av det uppdrag arkitekt Tore Abrahamsson fick 1975 att utföra en översiktlig studie av vandringsleder och övernattningsmöjligheter i Vindelfjällens naturreservat. Utredningen är ett led i arbetet med att genomföra naturreservatet. Studien omfattar avsnitt som bl a tar upp naturreservatets formella bakgrund, principerna för planläggning av leder, allmänt om stugor och vindskydd, intervjuer med intressenter i området, ex. Grans och Rans samebyar, STF, polisen/fjällräddningen, Sorsele och Storumans kommuner m fl. Rapporten är rikt illustrerad med svart-vita fotografier och avslutas med bilagedel, där en översiktsskarta över Vindelfjällen och diskuterade leder ingår.

Rapporten finns till utlån i FNSIN:s bibliotek.

Anderson, Hans: Tuorpon – människor och land i norr. Stockholm, 1978 (LT:s förlag)

Tuorpon är namnet på den sameby som ligger inom Jokkmokks kommun och välkänd för den som vandrat i Padjelanta nationalpark upp mot Staloluokta och sjön Virihaure. Boken beskriver enskilda människor och den omgivande naturen och också de exploateringshot som dykt upp på senare tid i form av planer på vattenregleringar. Rikt illustrerad av författarens teckningar.

Gunilla Hogling

Svamp

Bästa svampvän!

"Man kan äta alla svampar. Men en del äter man bara en gång".
(Torvald Gahlin).

Som nybörjare blir man lätt yr i huvudet inför våra ca 3000 arter storsvampar och man förblir "kantarellist". Men om man lär sig *några* nya svampar varje år och låter alla andra stå, så får man till slut en mycket användbar och matnyttig kunskap. Lär man sig också att behandla svampen på rätt sätt och förvara den väl kan man få ett fint tillskott till hushållet. Se och lär i "Tylopilus Musslings Svamprensningens A och O".

För att underlätta självstudierna följer här ett förslag på hur man kan lära sig svampar i etapper. Förslaget är i form av en artlista ("Linderska listan") indelad i fyra grupper. Den har sidhänvisningar till tre bra matsvampsfloror: Svampar i Naturen (Mossberg/Persson/Nilsson)
Matsvampar i färg (Persson)
I Svampskogen (Suber)

Naturligtvis finns det fler ätliga svampar än de på listan. Dessa är endast en grund att utgå från. Det är dock inte nödvändigt att äta ALL svamp som inte är giftig eller oätlig. Välj ut några favoriter!

Under hösten kommer det att bli många svamputställningar. I Stockholmstrakten inleder Stockholms Svampvänner säsongen med en utställning på Beskowska skolan, Engelbrektsgatan vid Humlegården lördagen 25/8 – söndagen 2/9, öppet 12–19 (preliminärt.)

Naturhistoriska Riksmuseet tillsammans med Svenska Naturskyddsföreningen och Stockholms Svampvänner fortsätter sedan måndagen 3/9 – söndagen 23/9 på Riksmuseet, öppet vardagar 12–16 må och to även 17–19, lördagar 12–17 och söndagar 11–17.

Dessutom kommer det att finnas små svamputställningar

arrangerade av SNF's lokalkretsar runt Stockholm. Se ditt programblad från dem samt annonser i tidningarna. Bl a har Sollentunakretsen av SNF svampdagar i Takstugan, Sollentuna Centrum fredagen 28/9 – söndagen 30/9. Öppet fredag 18–20, lör- och söndag 10–16 (preliminärt).

Välkommen till dessa utställningar, gärna med egen svampkorg! Vi hjälper till att sortera dina fynd.

Jag kan också rekommendera en svampkurs om du vill lära dig svamp från grunden. Studieförbundet Kursverksamheten har ett flertal kurser att välja mellan i höst. Be att få deras höstprogram tel 22 07 40; det brukar komma i augusti.

Kom ihåg:

"Lära svampar ur en bok gör dig bara hälften klok. Gå på kurs och lär dig mera, sedan törs du smaka flera."

T. Mussling

Lycka till!

Margareta Dahlin

Illustration: Bernt Wennström

A wooden course board is placed on a sandy beach covered with smooth, dark rocks. The board is tilted and contains the following text and grid structure:

COURSE BOARD	
TRUE CO	
GYRO CO	
MAG CO	
LEEWAY	
GYRO ERR	
MAG ERR	
DE MARK	